

Konvencija o pravicah invalidov

Preambula

Države pogodbenice te konvencije so se

a) *ob sklicevanju* na načela Ustanovne listine Združenih narodov, ki priznavajo, da so prirojeno dostojanstvo in vrednost ter enake in neodtujljive pravice vseh članov človeške družbe temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu;

b) *ob priznavanju*, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah in mednarodnih paktih o človekovih pravicah razglasili, da so pravice in svoboščine, določene s temi akti, enake za vse;

c) *v potrditev* univerzalnosti, nedeljivosti in medsebojne odvisnosti vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter potrebe, da se njihovo polno uživanje zagotovi invalidom brez diskriminacije;

d) *ob sklicevanju* na Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah, Mednarodno konvencijo o odpravi vseh oblik rasne diskriminacije, Konvencijo o odpravi vseh oblik diskriminacije proti ženskam, Konvencijo proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju, Konvencijo Združenih narodov o otrokovih pravicah in Mednarodno konvencijo o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin;

e) *ob priznavanju*, da je invalidnost razvijajoči se koncept in posledica medsebojnega sodelovanja med invalidi ter ovirami zaradi stališč v družbi in ovirami v okolju, ki preprečujejo, da bi invalidi pod enakimi pogoji kakor drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi;

f) *ob priznavanju* pomena načel in smernic politike Svetovnega akcijskega programa za invalide in Standardnih pravil za izenačevanje možnosti invalidov pri spodbujanju, oblikovanju in vrednotenju usmeritev, načrtov, programov in akcij za nadaljnje izenačevanje možnosti invalidov na državni, regionalni in mednarodni ravni;

g) *ob poudarjanju* pomembnosti vključevanja invalidskih vsebin kot sestavni del strategij trajnostnega razvoja;

h) *ob hkratnem priznavanju*, da pomeni diskriminacija posameznika zaradi invalidnosti kršitev prirojenega človekovega dostojanstva in vrednosti;

i) *ob priznavanju* različnosti invalidov;

j) *ob priznavanju*, da je treba spodbujati in varovati človekove pravice vseh invalidov, tudi tistih, ki potrebujejo večjo podporo;

k) *zaskrbljene*, ker se invalidi po vsem svetu kljub različnim dokumentom in ukrepanju še vedno spoprijemajo z ovirami pri enakopravnem vključevanju v družbo in s kršitvami človekovih pravic;

l) *ob priznavanju* pomena mednarodnega sodelovanja za izboljšanje življenjskih razmer invalidov v vseh državah, zlasti tistih v razvoju;

m) *ob priznavanju* dragocenega obstoječega in morebitnega prispevka invalidov k splošni blaginji in raznovrstnosti njihovih skupnosti ter ob spoznanju, da bo spodbujanje polnega uživanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin invalidov ter njihovega polnega sodelovanja privedlo do močnejšega občutka pripadnosti in pomembnega napredka pri človeškem, socialnem in gospodarskem razvoju družbe in izkoreninjenju revščine;

n) *ob priznavanju* pomena samostojnosti invalidov in njihove neodvisnosti kot posameznikov vključno s svobodo lastne izbire;

o) *ob upoštevanju*, da bi morali invalidi imeti možnost dejavno sodelovati v postopkih odločanja o usmeritvah in programih vključno s tistimi, ki se nanašajo neposredno nanje;

p) *zaskrbljene* zaradi težkih razmer, s katerimi se spoprijemajo invalidi, ki so žrtve mnogovrstnih ali hudih oblik diskriminacije zaradi rase, barve, spola, jezika, vere, političnega ali drugega prepričanja, nacionalnega, etničnega ali socialnega izvora, lastnine, rojstva, starosti ali druge okoliščine;

q) *ob zavedanju*, da so invalidne ženske in deklice pogosto v večji nevarnosti, da doma in zunaj doma postanejo žrtve nasilja, poškodb ali zlorabe, zanemarjanja ali malomarnega in grdega ravnanja ali izkoriščanja;

r) *ob priznavanju*, da bi morali invalidni otroci polno in enako kakor drugi otroci uživati vse človekove pravice in temeljne svoboščine ter ob sklicevanju na obveznosti, ki so jih v ta namen prevzele države pogodbenice Konvencije Združenih narodov o otrokovih pravicah;

s) *ob poudarjanju* nujnosti vključitve vidika spolov v vsa prizadevanja, da se invalidom omogoči polno uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin;

t) *ob poudarjanju* dejstva, da večina invalidov živi v revščini, in ob priznavanju nujnosti po obravnavanju njenega negativnega vpliva na invalide;

u) *ob upoštevanju*, da sta mir in varnost, ki temeljita na polnem spoštovanju ciljev in načel Ustanovne listine Združenih narodov ter upoštevanju veljavnih listin o človekovih pravicah, nujno potrebna za popolno zaščito invalidov, zlasti med oboroženimi spopadi in tujo zasedbo;

v) *ob priznavanju* pomena dostopnosti do fizičnega, socialnega, ekonomskega in kulturnega okolja, zdravja in izobraževanja ter informacij in komunikacij pri omogočanju invalidom, da polno uživajo vse človekove pravice in temeljne svoboščine;

w) *ob zavedanju*, da je posameznik, ki ima obveznosti do drugih ljudi in skupnosti, ki ji pripada, zavezan k spodbujanju in spoštovanju pravic iz Mednarodne listine o človekovih pravicah;

x) *prepričane*, da morata družba in država varovati družino, ki je naravna in osnovna družbena skupnost, ter da je treba invalidom in njihovim družinskim članom zagotoviti potrebno varstvo in pomoč, ki naj družinam omogoči prispevati k polnemu in enakopravnemu uživanju pravic invalidov;

y) *prepričane*, da bo splošna in celovita mednarodna konvencija, ki spodbuja in varuje pravice ter dostojanstvo invalidov, pomembno prispevala k odpravi očitne socialne prikrajšanosti invalidov ter spodbudila njihove enake možnosti pri sodelovanju na civilnem, političnem, gospodarskem, socialnem in kulturnem področju v državah v razvoju in razvitih državah;

dogovorile:

1. člen Namen

Namen te konvencije je spodbujati, varovati in invalidom zagotavljati polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spodbujati spoštovanje njihovega prirojenega dostojanstva.

Invalidi so ljudje z dolgotrajnimi telesnimi, duševnimi, intelektualnimi ali senzoričnimi okvarami, ki jih v povezavi z različnimi ovirami lahko omejujejo, da bi enako kot drugi polno in učinkovito sodelovali v družbi.

2. člen Pomen izrazov

V tej konvenciji:

"komunikacija" vključuje jezike, prikaz besedila, brajico, taktilno sporazumevanje, veliki tisk, dostopne multimedije ter pisani, zvočni in običajni jezik, človeškega bralca ter povečevalne in alternativne načine, sredstva in oblike zapisa sporočila skupaj z dostopno informacijsko in komunikacijsko tehnologijo;

"jezik" vključuje govorjene in znakovne jezike ter druge oblike negovorjenih jezikov;

"diskriminacija zaradi invalidnosti" pomeni vsako razlikovanje, izključevanje ali omejevanje zaradi invalidnosti z namenom ali posledico zmanjšanja ali izničenja enakopravnega priznavanja, uživanja ali uresničevanja vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin na političnem, gospodarskem, socialnem, kulturnem, civilnem ali drugem področju. Vključuje vse oblike diskriminacije, tudi odklonitev primerne prilagoditve;

"primerna prilagoditev" pomeni potrebne in primerne spremembe ter prilagoditve, ki ne nalagajo nesorazmernega ali nepotrebne bremena, kadar so v posameznem primeru potrebne, da se invalidom na enaki podlagi kot drugim zagotovi uživanje ali uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin;

"univerzalno oblikovanje" pomeni oblikovanje proizvodov, okolja, programov in storitev, ki je čim bolj uporabno za vse ljudi, ne da bi ga bilo treba prilagajati ali posebej načrtovati. "Univerzalno oblikovanje" ne izključuje podpornih pripomočkov in tehnologij za posamezne skupine invalidov, kadar je to potrebno.

3. člen Splošna načela

Splošna načela te konvencije so:

- a) spoštovanje prirojenega dostojanstva, osebne samostojnosti, ki vključuje svobodo izbire, in neodvisnost posameznikov;
- b) nediskriminacija;
- c) polno in učinkovito sodelovanje in vključenost v družbo;
- d) spoštovanje različnosti in sprejemanje invalidov kot dela človekove raznolikosti in humanosti;

- e) enakost možnosti;
- f) dostopnost;
- g) enake možnosti za moške in ženske;
- h) spoštovanje razvojnih sposobnosti invalidnih otrok ter spoštovanje pravice invalidnih otrok do ohranitve njihove identitete.

4. člen **Splošne obveznosti**

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo zagotovile in spodbujale polno uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin za vse invalide brez kakršne koli diskriminacije zaradi invalidnosti. Zavezujejo se, da:

- a) bodo sprejele ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničevanje pravic, ki jih priznava ta konvencija;
- b) bodo sprejele ustrezne ukrepe, tudi zakonodajne, za spremembo ali odpravo veljavnih zakonov, predpisov, navad in ravnanj, ki so diskriminacijski do invalidov;
- c) bodo upoštevale varovanje in spodbujanje človekovih pravic invalidov v vseh usmeritvah in programih;
- d) se bodo vzdržale vsakega dejanja ali ravnanja, ki je v nasprotju s to konvencijo, ter zagotovile, da javne oblasti in institucije delujejo v skladu s to konvencijo;
- e) bodo sprejele vse ustrezne ukrepe za odpravo diskriminacije zaradi invalidnosti, ki jo izvajajo posamezniki, organizacije ali zasebna podjetja;
- f) bodo izvajale ali spodbujale raziskave in razvoj univerzalno oblikovanih dobrin, storitev, opreme in sredstev, kot opredeljuje 2. člen te konvencije, ki bodo ustrezali posebnim potrebam invalidov, da bi bile potrebne čim manjše prilagoditve z najmanjšimi stroški za potrebe invalidov in da bodo spodbujale njihovo dostopnost in uporabo ter univerzalno oblikovanje pri pripravljanju standardov in smernic;
- g) bodo izvajale ali spodbujale raziskave in razvoj ter povečale dostopnost in uporabo novih tehnologij vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami, pripomočkov za gibanje, tehničnih pripomočkov ter podpornih tehnologij, primernih za invalide, pri čemer bodo dajale prednost tehnologijam po sprejemljivih cenah;
- h) bodo invalidom zagotavljale dostopne informacije o pripomočkih za gibanje, tehničnih pripomočkih ter podpornih tehnologijah vključno z novimi tehnologijami in o drugih oblikah pomoči, podpornih storitvah in sredstvih;
- i) bodo spodbujale izobraževanje strokovnjakov in osebja, ki delajo z invalidi, o pravicah, priznanih v tej konvenciji, da bodo bolje zagotavljali pomoč in storitve, zajamčene s temi pravicami.

2. Glede ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic se vsaka država pogodbenica zavezuje sprejeti največ možnih ukrepov v okviru razpoložljivih sredstev in po potrebi mednarodnega sodelovanja, da se postopno dosega popolno uresničevanje teh pravic brez poseganja v tiste obveznosti iz te konvencije, ki so po mednarodnem pravu takoj veljavne.

3. Pri pripravljanju in izvajanju zakonodaje in usmeritev za izvajanje te konvencije in pri drugih postopkih odločanja, ki se nanašajo na invalide, se države pogodbenice temeljito posvetujejo z invalidi, tudi invalidnimi otroki, ter jih dejavno vključujejo prek njihovih reprezentativnih invalidskih organizacij.

4. Nobena določba te konvencije ne vpliva na določbe v zakonodaji države pogodbenice ali v mednarodnem pravu, ki velja v tej državi pogodbenici, kadar so ugodnejše za uresničevanje pravic invalidov. Dejstvo, da ta konvencija ne priznava neke pravice ali svoboščine ali jo priznava v manjši meri, ni razlog za omejevanje ali odstopanje od katere koli človekove pravice in temeljne svoboščine, priznane ali veljavne po zakonu, konvencijah, predpisih ali običajih v kateri od držav pogodbenic te konvencije.

5. Določbe te konvencije veljajo brez omejitev ali izjem za vse dele zveznih držav.

5. člen

Enakost in nediskriminacija

1. Države pogodbenice priznavajo, da so vsi ljudje enaki pred zakonom in da so brez diskriminacije upravičeni do enakega pravnega varstva in zakonskih ugodnosti.

2. Države pogodbenice prepovejo vsako diskriminacijo zaradi invalidnosti ter zagotovijo invalidom enako in učinkovito pravno varstvo pred diskriminacijo ne glede na okoliščine.

3. Za spodbujanje enakosti in odpravo diskriminacije države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zagotovitev primernih prilagoditev.

4. Posebni ukrepi, potrebni za spodbujanje ali doseganje dejanske enakosti invalidov, se ne štejejo za diskriminacijo po tej konvenciji.

6. člen

Invalidne ženske

1. Države pogodbenice priznavajo, da so invalidne ženske in deklice žrtve različnih vrst diskriminacije, in glede na to sprejmejo ukrepe, s katerimi jim zagotovijo polno in enako uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin.

2. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe za zagotovitev celovitega razvoja, napredka in krepitve vloge in položaja žensk da jim zagotovijo uresničevanje in uživanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin po tej konvenciji.

7. člen

Invalidni otroci

1. Države pogodbenice sprejmejo vse potrebne ukrepe, s katerimi invalidnim otrokom zagotovijo, da enako kot drugi otroci uživajo vse človekove pravice in temeljne svoboščine.

2. Pri vseh dejavnostih v zvezi z invalidnimi otroki mora biti pglavitna skrb otrokova korist.

3. Države pogodbenice zagotovijo, da imajo invalidni otroci enako kot drugi pravico svobodno izraziti svoje mnenje o vsem, kar jih zadeva, pri čemer se njihova mnenja upoštevajo glede na njihovo starost in zrelost, prav tako jim glede na njihovo invalidnost in starost priskrbijo primerno pomoč za uresničevanje teh pravic.

8. člen

Ozaveščanje

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo sprejele takojšnje, učinkovite in primerne ukrepe za:

a) ozaveščanje celotne družbe, tudi na ravni družine, o invalidih in spodbujanje spoštovanja njihovih pravic in dostojanstva;

b) boj proti stereotipom, predsodkom in škodljivim ravnanjem v zvezi z invalidi na vseh področjih življenja, tudi s tistimi, povezanimi s spolom in starostjo;

c) spodbujanje vedenja o sposobnostih in prispevanju invalidov.

2. Ti ukrepi zajemajo:

a) spodbujanje in izvajanje učinkovitih akcij ozaveščanja javnosti, katerih namen je:

i) razvijanje dovednosti za pravice invalidov;

ii) spodbujanje pozitivnega dožemanja in večje družbene ozaveščenosti o invalidih;

iii) spodbujanje priznavanja spretnosti in znanja, odlik in sposobnosti invalidov ter njihovega prispevka na delovnem mestu in na trgu dela;

b) krepitev spoštljivega odnosa do pravic invalidov na vseh ravneh izobraževalnega sistema, tudi med otroki v zgodnji dobi;

c) podporo vsem organom v medijih, da ustvarjajo podobo o invalidih skladno z namenom te konvencije;

d) spodbujanje izobraževalnih programov za ozaveščanje o invalidih in njihovih pravicah.

9. člen

Dostopnost

1. Da države pogodbenice invalidom omogočijo neodvisno življenje in polno sodelovanje na vseh področjih življenja, sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom zagotovijo, da imajo enako kot drugi dostop do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi, ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti ali se zanjo opravljajo v mestu in na podeželju. Ti ukrepi, ki zajemajo prepoznavanje in odpravljanje ovir pri dostopnosti, se med drugim nanašajo na:

a) stavbe, ceste, prevozna sredstva ter druge notranje in zunanje prilagoditve ter opremo, tudi v šolah, stanovanjskih zgradbah, zdravstvenih ustanovah in na delovnih mestih;

b) informacijske, komunikacijske in druge storitve, tudi elektronske storitve in pomoč v nujnih primerih.

2. Države pogodbenice sprejmejo tudi ustrezne ukrepe, s katerimi:

a) razvijajo, širijo in spremljajo uveljavljanje minimalnih standardov in smernic za dostopnost objektov, naprav in storitev, ki so namenjeni javnosti ali se zanjo opravljajo;

b) zagotovijo, da zasebni subjekti, ki ponujajo objekte, naprave in storitve, ki so namenjeni javnosti ali se zanjo opravljajo, upoštevajo vse vidike njihove dostopnosti za invalide;

c) omogočijo izobraževanje vseh, ki jih zadeva urejanje dostopnosti, s katero se srečujejo invalidi;

d) v javnih zgradbah in drugje zagotovijo oznake v brajici ter v lahko čitljivi in razumljivi obliki;

e) zagotovijo pomoč človeka ali živali in posrednike, tudi vodnike, bralce in poklicne tolmače za znakovni jezik, s čimer olajšajo dostop do zgradb in drugih javnih objektov, površin in naprav;

f) spodbujajo druge primerne oblike pomoči in podpore, ki invalidom zagotavljajo dostop do informacij;

g) spodbujajo dostop invalidov do novih informacijskih in komunikacijskih tehnologij ter sistemov, vključno z internetom;

h) spodbujajo oblikovanje, razvoj, proizvodnjo in razširjanje dostopnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij in sistemov v zgodnji razvojni fazi, da so stroški tehnologij in sistemov čim nižji.

10. člen **Pravica do življenja**

Države pogodbenice znova potrjujejo, da je vsakemu človeku prirojena pravica do življenja, in sprejmejo vse potrebne ukrepe, da invalidom enako kot drugim zagotovijo učinkovito uživanje te pravice.

11. člen **Nevarne razmere in humanitarne krize**

V skladu z obveznostmi po mednarodnem pravu, tudi po mednarodnem humanitarnem pravu in mednarodnem pravu o človekovih pravicah, sprejmejo države pogodbenice vse potrebne ukrepe za zagotovitev varstva in varnosti invalidov v nevarnih razmerah, ki vključujejo tudi oborožene spopade, humanitarne krize in naravne nesreče.

12. člen **Enakost pred zakonom**

1. Države pogodbenice ponovno potrjujejo, da se invalidom povsod priznava pravica biti pravna osebnost.

2. Države pogodbenice invalidom priznavajo pravno sposobnost na vseh področjih življenja enako kot drugim.

3. Države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, da invalidom zagotovijo dostop do pomoči, ki jo potrebujejo pri uveljavljanju pravne sposobnosti.

4. Države pogodbenice zagotovijo, da vsi ukrepi za uveljavljanje pravne sposobnosti predvidevajo primerne in učinkovite zaščitne ukrepe, da se preprečijo zlorabe v skladu z mednarodnim pravom o človekovih pravicah. Zaščitni ukrepi zagotavljajo, da ukrepi, povezani z uveljavljanjem pravne sposobnosti, upoštevajo pravice, voljo in izbiro posameznika in ne povzročajo nasprotja interesov ter nedovoljenega vplivanja, so sorazmerni in prilagojeni posameznikovemu položaju, se uporabljajo čim krajši čas in jih

pristojni, neodvisni in nepristranski organ ali sodni organ redno preverja. Zaščitni ukrepi so sorazmerni s stopnjo, do katere vplivajo na pravice in koristi posameznika.

5. Ob upoštevanju tega člena države pogodbenice sprejmejo primerne in učinkovite ukrepe, da invalidom zagotovijo enako pravico do posedovanja in dedovanja lastnine, upravljanja lastnih finančnih zadev in enakega dostopa do bančnih posojil, hipotek in drugih oblik finančnih posojil, ter da njihova lastnina ni samovoljno odtujena.

13. člen

Dostop do sodnega varstva

1. Države pogodbenice zagotovijo invalidom, da imajo enako kot drugi dostop do sodnega varstva, med drugim tako, da zagotovijo postopkovne in starosti primerne prilagoditve, ki jim omogočijo, da učinkovito sodelujejo kot neposredni ali posredni udeleženci, tudi kot priče, v vseh pravnih postopkih, tudi na preiskovalni in drugih predhodnih stopnjah.

2. Za zagotovitev učinkovitega dostopa invalidov do sodnega varstva države pogodbenice spodbujajo ustrezno izobraževanje vseh, ki delujejo v sodstvu, vključno s policijskim in zaporniškim osebjem.

14. člen

Osebna svoboda in varnost

1. Države pogodbenice zagotavljajo, da invalidi enako kot drugi:

a) uživajo pravico do osebne svobode in varnosti;

b) da jim ni nezakonito ali samovoljno odvzeta prostost, da je vsak odvzem prostosti v skladu z zakonom in da invalidnost v nobenem primeru ni razlog za odvzem prostosti.

2. Države pogodbenice zagotovijo, da je invalidom, če jim je odvzeta prostost v kakršnem koli postopku, zagotovljeno enako varstvo pravic po mednarodnem pravu o človekovih pravicah kot drugim ter da se z njimi ravna v skladu s cilji in načeli te konvencije, vključno z zagotavljanjem primernih prilagoditev.

15. člen

Prepoved mučenja, krutega, nečloveškega, ponižujočega ravnanja ali kaznovanja

1. Mučenje, kruto, nečloveško, ponižujoče ravnanje ali kaznovanje kogar koli je prepovedano. Zlasti se na posamezniku brez njegovega svobodnega soglasja ne smejo opravljati medicinski ali znanstveni poskusi.

2. Države pogodbenice sprejmejo vse učinkovite zakonodajne, upravne, sodne ali druge ukrepe, s katerimi invalidom enako kot drugim zagotavljajo, da niso izpostavljeni mučenju, krutemu, nečloveškemu, ponižujočemu ravnanju ali kaznovanju.

16. člen

Prepoved izkoriščanja, nasilja in zlorabe

1. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne zakonodajne, upravne, družbene, izobraževalne in druge ukrepe, s katerimi invalide doma in zunaj doma zavarujejo pred vsemi oblikami izkoriščanja, nasilja in zlorabe, tudi tistimi, ki so povezane s spolom.

2. Države pogodbenice sprejmejo tudi vse ustrezne ukrepe za preprečevanje vseh oblik izkoriščanja, nasilja in zlorabe, tako da med drugim zagotovijo spolu in starosti primerne

oblike pomoči in podpore invalidom, njihovim družinam in negovalcem, tudi z obveščanjem in izobraževanjem o tem, kako se izogniti, prepoznati in prijaviti primere izkoriščanja, nasilja in zlorabe. Države pogodbenice zagotavljajo, da so te varstvene storitve primerne starosti, spolu in vrsti invalidnosti.

3. Za preprečevanje vseh oblik izkoriščanja, nasilja in zlorabe države pogodbenice zagotavljajo, da vse objekte in naprave ter programe, namenjene invalidom, učinkovito nadzorujejo neodvisni organi.

4. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe za spodbujanje telesnega, kognitivnega in psihičnega okrevanja, rehabilitacije in družbene reintegracije invalidov, ki so bili žrtve kakršne koli oblike izkoriščanja, nasilja ali zlorabe, tudi z zagotavljanjem varstvenih storitev. Okrevanje in reintegracija potekata v okolju, ki spodbuja zdravje, dobro počutje, samospoštovanje, dostojanstvo in samostojnost posameznika ter upošteva posebne potrebe, povezane s spolom in starostjo.

5. Države pogodbenice sprejmejo učinkovito zakonodajo in usmeritve, vključno s posebno zakonodajo in usmeritvami za ženske in otroke, s čimer zagotovijo odkrivanje, preiskovanje in po potrebi sodno preganjanje primerov izkoriščanja in zlorabe invalidov ter nasilja nad njimi.

17. člen

Varovanje osebne integritete

Vsak invalid ima enako kot drugi pravico do spoštovanja telesne in duševne integritete.

18. člen

Pravica do svobode gibanja in državljanstva

1. Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do svobode gibanja, svobode pri izbiri prebivališča in državljanstva ter invalidom enako kot drugim zagotavljajo:

a) pravico pridobiti in spremeniti državljanstvo ter pravico, da jim državljanstva ne odvzamejo samovoljno ali zaradi invalidnosti;

b) da jim zaradi invalidnosti ni odvzeta sposobnost pridobivanja, posedovanja in uporabe dokumentov o državljanstvu, drugih osebnih dokumentov za izkazovanje istovetnosti ali ustreznih postopkov, kot je imigracijski postopek, za lažje uresničevanje pravice do svobode gibanja;

c) da lahko svobodno zapustijo vsako državo, tudi lastno;

d) da jim samovoljno ali zaradi invalidnosti ne odvzamejo pravice do vstopa v lastno državo.

2. Invalidni otroci morajo biti takoj po rojstvu vpisani v rojstno matično knjigo in imajo od rojstva pravico do imena, pravico pridobiti državljanstvo in po možnosti pravico, da poznajo svoje starše in da ti skrbijo zanje.

19. člen

Samostojno življenje in vključenost v skupnost

Države pogodbenice te konvencije priznavajo enako pravico vsem invalidom, da živijo v skupnosti in enako kot drugi odločajo ter sprejemajo učinkovite in ustrezne ukrepe, ki jim omogočajo polno uživanje te pravice ter polno vključenost v skupnost in sodelovanje v njej, ter zagotavljajo, da:

a) imajo invalidi enako kot drugi možnost izbrati stalno prebivališče in se odločiti, kje in s kom bodo živeli in jim ni treba bivati v posebnem okolju;

b) imajo invalidi dostop do različnih storitev na domu ter bivalnih in drugih podpornih storitev v skupnosti, vključno z osebno pomočjo, potrebno za življenje in vključitev v skupnost ter za preprečevanje osamljenosti ali izločevanja iz skupnosti;

c) so storitve v skupnosti ter objekti in naprave, ki so namenjeni vsem prebivalcem, enako dostopni invalidom in se prilagajajo njihovim potrebam.

20. člen

Osebna mobilnost

Države pogodbenice sprejmejo učinkovite ukrepe, s katerimi invalidom zagotavljajo največjo mogočo samostojno osebno mobilnost, kar vključuje:

a) omogočanje osebne mobilnosti invalidov na način in ob času, ki ju sami izberejo, ter po sprejemljivi ceni;

b) omogočanje dostopa invalidom do kakovostnih pripomočkov za gibanje, tehničnih pripomočkov, podpornih tehnologij in oblik pomoči človeka ali živali ter posrednikov, tudi tako, ki je na razpolago po sprejemljivi ceni;

c) usposabljanje invalidov in strokovnjakov, ki delajo z njimi, za pridobivanje spretnosti za mobilnost;

d) spodbujanje proizvajalcev pripomočkov za gibanje, tehničnih pripomočkov in podpornih tehnologij, da upoštevajo vse vidike mobilnosti invalidov.

21. člen

Svoboda izražanja in mnenja ter dostop do informacij

Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe, da invalidom zagotavljajo uresničevanje pravice do svobodnega izražanja in mnenja, vključno s pravico, da enako kot drugi pridobivajo, sprejemajo ter sporočajo informacije in vsebine s katero koli obliko sporočanja po lastni izbiri iz 2. člena te konvencije, tako da:

a) zagotavljajo informacije, namenjene javnosti, invalidom v njim dostopnih oblikah zapisa in tehnologijah, ki ustrezajo različnim vrstam invalidnosti, pravočasno in brez dodatnih stroškov;

b) pri uradnih opravilih sprejemajo in omogočajo uporabo znakovnih jezikov, brajice, povečevalnih in alternativnih načinov sporočanja ter vseh drugih dostopnih sredstev, načinov in oblik zapisa sporočila po izbiri invalida;

c) spodbujajo zasebne subjekte, ki ponujajo storitve, namenjene javnosti, tudi po internetu, da zagotavljajo informacije in storitve v oblikah zapisa, ki so invalidom dostopne in prijazne;

d) spodbujajo javna občila, tudi ponudnike informacij po internetu, da svoje storitve oblikujejo tako, da so dostopne invalidom;

e) priznavajo in spodbujajo uporabo znakovnih jezikov.

22. člen

Spoštovanje zasebnosti

1. Ne glede na kraj prebivališča ali življenjske okoliščine invalidi ne smejo biti izpostavljeni samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v svojo zasebnost, družino, dom ali dopisovanje in druge vrste komunikacij ali nezakonitim napadom na svojo čast in ugled. Invalidi imajo pravico do pravnega varstva pred takim vmešavanjem ali napadi.

2. Države pogodbenice varujejo invalidom osebne in zdravstvene podatke ter podatke o rehabilitaciji enako kot drugim.

23. člen

Spoštovanje doma in družine

1. Države pogodbenice sprejmejo učinkovite in ustrezne ukrepe za odpravo diskriminacije invalidov pri vseh zadevah v zvezi z zakonsko zvezo, družino, starševstvom in sorodstvenimi ter drugimi odnosi enako kot za druge, da zagotovijo:

a) vsem invalidom, ki so dovolj stari za poroko, pravico do sklenitve zakonske zveze in da si ustvarijo družino na podlagi svobodne in polne privolitve bodočih zakoncev;

b) pravico do svobodnega in odgovornega odločanja o številu otrok in starostni razliki med njimi, dostop do starosti primernih informacij in izobraževanja o načrtovanju in ustvarjanju družine ter potrebna sredstva za uresničevanje teh pravic;

c) invalidom, tudi otrokom, enako kot drugim ohranitev plodnosti.

2. Države pogodbenice zagotavljajo pravice in odgovornosti invalidov glede skrbništva, varuštva, skrbništva nad premoženjem in posvojitve otrok ali podobnih institutov, če obstajajo v notranji zakonodaji; v vseh primerih je najpomembnejša otrokova korist. Države pogodbenice zagotavljajo invalidom ustrezno pomoč pri starševski skrbi za otroka.

3. Države pogodbenice zagotavljajo invalidnim otrokom enake pravice v družinskem življenju. Za uresničevanje teh pravic in da bi preprečile skrivanje, zapustitev, zanemarjanje in zapostavljanje invalidnih otrok, se države pogodbenice zavezujejo, da bodo zagotavljale pravočasne in popolne informacije, storitve in pomoč invalidnim otrokom in njihovim družinam.

4. Države pogodbenice zagotavljajo, da otrok ni ločen od staršev proti njihovi volji, razen če pristojne oblasti v sodnem postopku v skladu z veljavno zakonodajo in postopki ugotovijo, da je ločitev nujna zaradi otrokove koristi. Nikakor pa ga ne smejo ločiti od staršev zaradi njegove invalidnosti ali invalidnosti enega ali obeh staršev.

5. Kadar ožja družina ne more skrbeti za invalidnega otroka, si države pogodbenice prizadevajo otroku zagotoviti nadomestno skrb v širši družini, če to ni mogoče, v družinskem okolju v skupnosti.

24. člen

Izobraževanje

1. Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do izobraževanja. Za uresničevanje te pravice brez diskriminacije in na podlagi enakih možnosti države pogodbenice zagotavljajo vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje, usmerjeno v:

a) polni razvoj človekovih zmožnosti, občutka dostojanstva in lastne vrednosti ter krepitev spoštovanja človekovih pravic, temeljnih svoboščin in človeške raznolikosti;

b) največji mogoči razvoj osebnosti, nadarjenosti in ustvarjalnosti ter duševnih in telesnih sposobnosti invalidov;

c) omogočanje učinkovitega sodelovanja invalidov v svobodni družbi.

2. Pri uresničevanju te pravice države pogodbenice zagotavljajo:

a) da invalidi zaradi invalidnosti niso izključeni iz splošnega izobraževalnega sistema in da invalidni otroci zaradi invalidnosti niso izključeni iz brezplačnega in obveznega osnovnošolskega ter srednješolskega izobraževanja;

b) da imajo invalidi enako kot drugi dostop do vključujočega, kakovostnega, brezplačnega osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja v skupnostih, v katerih živijo;

c) primerne prilagoditve glede na posameznikove potrebe;

d) invalidom v splošnem izobraževalnem sistemu potrebno pomoč in jim omogočajo učinkovito izobraževanje;

e) učinkovito, posamezniku prilagojeno pomoč v okolju, ki invalidom zagotavlja največji mogoči akademski in socialni razvoj, da se doseže popolna vključenost.

3. Države pogodbenice invalidom omogočajo pridobivanje življenjskega in socialnega znanja in veščin, ki jim olajšajo polno in enakopravno sodelovanje v izobraževanju in skupnosti. Zato države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, ki vključujejo:

a) omogočanje učenja brajice, alternativnih pisav, povečevalnih in alternativnih načinov in oblik zapisa sporočila, veščin za mobilnost in orientacijo ter omogočanje pomoči in mentorstva sebi enakih;

b) omogočanje učenja znakovnega jezika in spodbujanje jezikovne identitete skupnosti gluhih;

c) zagotavljanje, da poteka izobraževanje slepih, gluhih ter gluhoslepih, zlasti otrok, v jeziku in na način ter v obliki komunikacije, ki so najprimernejši za posameznika, in v takem okolju, ki najbolj spodbuja akademski in socialni razvoj.

4. Države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe za zaposlovanje učiteljev, tudi invalidov, ki so usposobljeni za znakovni jezik in brajico, ter usposabljanje strokovnjakov in osebja na vseh ravneh izobraževanja, da bi prispevale k zagotavljanju uresničevanja te pravice. Tako usposabljanje vključuje ozaveščanje o invalidnosti in uporabo ustreznih povečevalnih in alternativnih načinov, sredstev in oblik zapisa sporočila, izobraževalnih tehnik in gradivo za pomoč invalidom.

5. Države pogodbenice zagotavljajo, da imajo invalidi enako kot drugi in brez diskriminacije dostop do splošnega visokošolskega izobraževanja, poklicnega izobraževanja, izobraževanja odraslih in vseživljenjskega učenja. V ta namen države pogodbenice invalidom zagotovijo primerne prilagoditve.

25. člen

Zdravje

Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do najvišjega dosegljivega zdravstvenega standarda brez diskriminacije zaradi invalidnosti. Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne ukrepe, da invalidom zagotavljajo dostop do zdravstvenih storitev, primernih njihovem spolu, vključno z zdravstveno rehabilitacijo. Države pogodbenice zlasti:

- a) invalidom zagotavljajo brezplačne ali cenovno dostopne zdravstvene storitve in programe v enakem obsegu, kakovosti in standardu kot drugim, tudi na področju spolnega in reproduktivnega zdravja, ter javne zdravstvene programe;
- b) invalidom zagotavljajo zdravstvene storitve, ki jih zaradi invalidnosti posebej potrebujejo, vključno z zgodnjim odkrivanjem in ustreznimi posegi, ter storitve za zmanjševanje in preprečevanje nadaljnje invalidnosti, tudi pri otrocih in starejših;
- c) zagotavljajo te zdravstvene storitve čim bliže skupnostim, v katerih invalidi živijo, tudi na podeželju;
- d) od zdravstvenih delavcev zahtevajo, da invalidom zagotavljajo enako kakovostno oskrbo kot drugim, tudi na podlagi svobodnega in zavestnega soglasja, na primer z ozaveščanjem o človekovih pravicah, dostojanstvu, samostojnosti in potrebah invalidov z usposabljanjem ter uvajanjem etičnih standardov v javno in zasebno zdravstvo;
- e) prepovejo diskriminacijo invalidov pri zdravstvenem zavarovanju, ki mora biti zagotovljeno pošteno in primerno, in življenjskem zavarovanju, če ga omogoča notranja zakonodaja;
- f) preprečujejo diskriminacijsko odrekanje zdravstvene oskrbe in zdravstvenih storitev ali hrane in tekočin zaradi invalidnosti.

26. člen

Habilitacija in rehabilitacija

1. Države pogodbenice sprejmejo učinkovite in ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom, tudi z medsebojno pomočjo, omogočajo doseganje in ohranjanje največje mogoče samostojnosti in polne telesne, duševne, socialne in poklicne sposobnosti ter polno vključenost in sodelovanje na vseh življenjskih področjih. V ta namen države pogodbenice organizirajo, krepijo in širijo celovite storitve habilitacije in rehabilitacije, zlasti na področju zdravja, zaposlovanja, izobraževanja in socialnih služb, tako da:

- a) se začnejo na najzgodnejši stopnji in temeljijo na multidisciplinarni presoji potreb in zmožnosti vsakega posameznika;
- b) spodbujajo sodelovanje in vključevanje v skupnost in družbo, so prostovoljne in na razpolago invalidom čim bliže skupnostim, v katerih živijo, tudi na podeželju.

2. Države pogodbenice spodbujajo razvoj začetnega in nadaljevalnega usposabljanja strokovnih delavcev in osebja, ki dela v službah za habilitacijo in rehabilitacijo.

3. Države pogodbenice spodbujajo dosegljivost, poznavanje in uporabo podpornih pripomočkov in tehnologij, namenjenih invalidom, ki omogočajo njihovo habilitacijo in rehabilitacijo.

27. člen

Delo in zaposlovanje

1. Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do dela enako kot drugim, ki vključuje pravico do možnosti za preživljanje s svobodno izbranim ali sprejetim delom na trgu dela in v delovnem okolju, ki je odprto, vključujoče in dostopno invalidom. Države pogodbenice varujejo in spodbujajo uresničevanje pravice do dela, tudi tistim, pri katerih nastane invalidnost med trajanjem zaposlitve, tako da sprejmejo ustrezne, tudi zakonodajne ukrepe, s katerimi med drugim:

a) prepovedujejo diskriminacijo zaradi invalidnosti v zvezi z vsemi zadevami, ki se nanašajo na kakršno koli obliko zaposlitve, vključno s pogoji za iskanje, najemanje in zaposlovanje, ohranjanje zaposlitve, napredovanje ter varnimi in zdravimi delovnimi razmerami;

b) varujejo pravico invalidov do pravičnih in ugodnih delovnih razmer enako kot za druge, tudi pravico do enakih možnosti in enakega plačila za enakovredno delo, do varnih in zdravih delovnih razmer, vključno z varstvom pred nadlegovanjem, ter do poprave krivic;

c) zagotavljajo, da invalidi lahko uresničujejo svoje delavske in sindikalne pravice enako kot drugi;

d) omogočajo invalidom učinkovit dostop do splošnih tehničnih programov in programov za poklicno usmerjanje, služb za iskanje zaposlitve ter poklicnega in nadaljnega usposabljanja;

e) na trgu dela spodbujajo možnosti za zaposlovanje invalidov in njihovo napredovanje na delovnem mestu ter pomoč pri iskanju, pridobivanju, ohranjanju zaposlitve in ponovni zaposlitvi;

f) spodbujajo možnosti za samozaposlitev, podjetništvo, razvoj socialnega podjetništva in ustanavljanje lastnih podjetij;

g) zaposlujejo invalide v javnem sektorju;

h) spodbujajo zaposlovanje invalidov v zasebnem sektorju z ustreznimi usmeritvami in ukrepi, ki lahko vključujejo spodbujevalne akcijske programe, spodbude in druge ukrepe;

i) zagotavljajo primerne prilagoditve na delovnem mestu za invalide;

j) omogočajo, da invalidi pridobivajo delovne izkušnje na odprtem trgu dela;

k) spodbujajo programe poklicne in strokovne rehabilitacije invalidov ter programe za ohranjanje zaposlitve in vrnitev invalidov na delo.

2. Države pogodbenice preprečujejo suženjstvo ali služenje invalidov in zagotavljajo, da so invalidi enako kot drugi varovani pred prisilnim ali obveznim delom.

28. člen

Ustrezna življenjska raven in socialno varstvo

1. Države pogodbenice priznavajo invalidom in njihovim družinam pravico do ustrezne življenjske ravni, kar vključuje ustrezno prehrano, oblačila in stanovanje, in do nenehnega izboljševanja življenjskih razmer ter sprejmejo ustrezne ukrepe za varovanje in spodbujanje uresničevanja te pravice brez diskriminacije zaradi invalidnosti.

2. Države pogodbenice priznavajo pravico invalidov do socialnega varstva in uživanja te pravice brez diskriminacije zaradi invalidnosti ter sprejmejo ustrezne ukrepe za varovanje in spodbujanje uresničevanja te pravice, vključno z ukrepi, s katerimi zagotavljajo invalidom:

a) oskrbo s čisto vodo, dostop do ustreznih storitev po sprejemljivi ceni, naprav in druge pomoči za potrebe, povezane z invalidnostjo;

b) zlasti ženskam, deklicam in starejšim dostop do programov socialnega varstva in programov za zmanjševanje revščine;

c) in njihovim družinam, ki živijo v revščini, dostop do državne pomoči za stroške, povezane z invalidnostjo, vključno z ustreznim usposabljanjem, svetovanjem, finančno pomočjo in nadomestno oskrbo;

d) dostop do javnih stanovanjskih programov;

e) enak dostop do pokojninskih prejemkov in programov.

29. člen

Sodelovanje v političnem in javnem življenju

Države pogodbenice zagotavljajo invalidom politične pravice in možnost, da jih uživajo enako kot drugi, in se zavezujejo, da:

a) invalidom enako kot drugim zagotavljajo, da učinkovito in polno sodelujejo v političnem in javnem življenju neposredno ali s svobodno izbranimi zastopniki, vključno s pravico in možnostjo, da volijo in so izvoljeni, med drugim tako, da:

i) zagotavljajo, da so volilni postopki, sredstva in gradivo ustrezni, dostopni, lahko razumljivi in uporabni;

ii) varujejo pravico invalidov, da na volitvah in referendumih volijo tajno in brez zastraševanja, kandidirajo na volitvah in učinkovito opravljajo naloge in javne funkcije na vseh ravneh oblasti ter jim po potrebi omogočajo uporabo podpornih in novih tehnologij;

iii) invalidom kot volivcem zagotavljajo svobodno izražanje volje in jim v ta namen po potrebi in na njihovo zahtevo pri izražanju volje na volitvah omogočajo pomoč osebe po njihovi izbiri;

b) dejavno spodbujajo ustvarjanje okolja, v katerem lahko invalidi učinkovito in polno sodelujejo pri upravljanju javnih zadev brez diskriminacije in enako kot drugi, ter spodbujajo njihovo sodelovanje pri javnih zadevah, kar vključuje tudi:

i) sodelovanje v nevladnih organizacijah in združenjih, ki delujejo v javnem in političnem življenju države, ter pri dejavnostih in upravljanju političnih strank;

ii) ustanavljanje in vključevanje v invalidske organizacije, ki zastopajo invalide na mednarodni, državni, regionalni in lokalni ravni.

30. člen

Sodelovanje v kulturnem življenju, rekreaciji, prostočasnih dejavnostih in športu

1. Države pogodbenice priznavajo invalidom pravico do sodelovanja v kulturnem življenju enako kot drugim in sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom zagotavljajo dostop do:

a) kulturnega gradiva v dostopnih oblikah;

b) televizijskih programov, filmov, gledaliških predstav in drugih kulturnih dejavnosti v dostopnih oblikah;

c) krajev, v katerih potekajo kulturne prireditve ali storitve, kot so gledališča, muzeji, kinematografi, knjižnice in turistične storitve, in po možnosti dostop do spomenikov in kulturnih spomenikov in krajev državnega pomena.

2. Države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom omogočajo, da razvijajo in uporabljajo ustvarjalne, umetniške in intelektualne sposobnosti, ne samo v lastno korist, ampak tudi za obogatitev družbe.

3. Države pogodbenice skladno z mednarodnim pravom sprejmejo vse ustrezne ukrepe, s katerimi preprečujejo, da bi zakoni o varstvu intelektualne lastnine nerazumno ali diskriminacijsko ovirali dostop invalidov do kulturnega gradiva.

4. Invalidi imajo enako kot drugi pravico, da se prizna in podpre njihova lastna kulturna in jezikovna identiteta, tudi znakovni jezik in kultura gluhih.

5. Države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom enako kot drugim omogočajo sodelovanje pri rekreacijskih, prostočasnih in športnih dejavnostih:

a) za spodbujanje in uveljavljanje najširšega mogočega sodelovanja invalidov v športnih dejavnostih na vseh ravneh;

b) za zagotovitev možnosti, da invalidi organizirajo, razvijajo in sodelujejo pri športnih in rekreacijskih dejavnostih za invalide in jim v ta namen enako kot drugim omogočajo ustrezno izobraževanje, vadbo in sredstva;

c) da jim omogočajo dostop do krajev, na katerih potekajo športne, rekreacijske in turistične dejavnosti;

d) da zagotavljajo invalidnim otrokom enako kot drugim sodelovanje pri igri, rekreaciji in prostočasnih in športnih dejavnostih, vključno z dejavnostmi v šolskem sistemu;

e) da zagotavljajo invalidom dostop do storitev tistih, ki organizirajo rekreacijske, turistične, prostočasne in športne dejavnosti.

31. člen

Statistika in zbiranje podatkov

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo zbirale ustrezne podatke, vključno s statističnimi in raziskovalnimi, ki jim bodo omogočili oblikovanje in uresničevanje usmeritev za izvajanje te konvencije. Postopek zbiranja in shranjevanja teh podatkov je usklajen:

a) s pravnoveljavnimi zaščitnimi ukrepi, vključno z zakonodajo o varstvu podatkov, ki zagotavljajo zaupnost in spoštovanje zasebnosti invalidov;

b) z mednarodno sprejetimi standardi varovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter etičnimi načeli zbiranja in uporabe statističnih podatkov.

2. Podatki, zbrani v skladu s tem členom, so primerno razvrščeni in se uporabljajo kot pomoč pri presoji izpolnjevanja obveznosti držav pogodbenic iz te konvencije in za ugotavljanje in odpravljanje ovir, s katerimi se invalidi srečujejo pri uresničevanju svojih pravic.

3. Države pogodbenice so odgovorne za razširjanje statističnih podatkov in zagotavljajo, da so dostopni invalidom in drugim.

32. člen

Mednarodno sodelovanje

1. Države pogodbenice se zavedajo pomena mednarodnega sodelovanja in njegovega spodbujanja za podporo nacionalnim prizadevanjem za uresničevanje namena in ciljev te konvencije ter sprejmejo ustrezne in učinkovite ukrepe na državni in meddržavni ravni ter po potrebi v partnerstvu z ustreznimi mednarodnimi in regionalnimi organizacijami ter civilno družbo, zlasti invalidskimi organizacijami. Ti ukrepi lahko med drugim vključujejo:

a) zagotavljanje mednarodnega sodelovanja, tudi mednarodnih razvojnih programov, ki vključuje invalide in jim je dostopno;

b) omogočanje in podporo krepitvi zmogljivosti, tudi z izmenjavo in skupno uporabo podatkov, izkušenj, programov usposabljanja in najboljših praks;

c) omogočanje sodelovanja pri raziskavah in dostop do znanstvenega ter tehničnega znanja;

d) po potrebi zagotavljanje tehnične in gospodarske pomoči, tudi z omogočanjem dostopa do dostopnih in podpornih tehnologij in njihove izmenjave ter s prenosom tehnologij.

2. Določbe tega člena ne vplivajo na obveznosti posamezne države pogodbenice pri izpolnjevanju njenih obveznosti iz te konvencije.

33. člen

Izvajanje konvencije in spremljanje njenega izvajanja v posameznih državah

1. Države pogodbenice v skladu s svojo notranjo organizacijo določijo en ali več vladnih organov za stike, pristojnih za zadeve, ki se nanašajo na izvajanje te konvencije, in natančno preučijo možnosti za vzpostavitev ali določitev načina usklajevanja, ki v vladi omogoča povezano delovanje različnih področij na različnih ravneh.

2. Države pogodbenice v skladu s svojimi pravnimi in upravnimi sistemi v državi vzdržujejo, krepijo, določijo ali vzpostavijo okvir, po potrebi tudi eno ali več neodvisnih teles za spodbujanje, varovanje in spremljanje izvajanja te konvencije. Ob določanju ali vzpostavljanju takega telesa države pogodbenice upoštevajo načela, ki se nanašajo na status in delovanje nacionalnih institucij za varovanje in uveljavljanje človekovih pravic.

3. Civilna družba, zlasti invalidi in njihove reprezentativne organizacije, so vključeni v postopek spremljanja in v njem polno sodelujejo.

34. člen

Odbor za pravice invalidov

1. Ustanovi se Odbor za pravice invalidov (v nadaljnjem besedilu: odbor), ki opravlja naloge iz te konvencije.

2. Ko konvencija začne veljati, odbor sestavlja dvanajst strokovnjakov. Po nadaljnjih šestdesetih ratifikacijah ali pristopih h konvenciji se odbor poveča za šest članov, tako da ga sestavlja največ osemnajst članov.

3. Člani odbora opravljajo naloge v lastnem imenu, uživajo velik moralni ugled in so priznani ter imajo izkušnje na področju, ki ga ureja ta konvencija. Pri imenovanju svojih kandidatov države pogodbenice upoštevajo tretji odstavek 4. člena te konvencije.
4. Člane odbora izvolijo države pogodbenice in pri tem upoštevajo pravično geografsko porazdelitev, zastopanost različnih civilizacij in prevladujočih pravnih sistemov, uravnoteženo zastopanost spolov in sodelovanje strokovnjakov invalidov.
5. Člani odbora so izvoljeni na zasedanju konference držav pogodbenic s tajnim glasovanjem s seznama kandidatov državljanov držav pogodbenic, ki so jih predlagale. Na zasedanju, ki je sklepčno, če sta navzoči dve tretjini držav pogodbenic, so v odbor izvoljeni tisti, ki dobijo največ glasov in absolutno večino glasov predstavnikov držav pogodbenic, ki so prisotni in glasujejo.
6. Prve volitve so najpozneje šest mesecev po dnevu začetka veljavnosti te konvencije. Najpozneje štiri mesece pred vsakimi volitvami generalni sekretar Združenih narodov pošlje državam pogodbenicam pismo in jih pozove, naj v dveh mesecih predlagajo svoje kandidate. Nato pripravi abecedni seznam vseh kandidatov z navedbo držav pogodbenic, ki so jih predlagale, ter ga pošlje državam pogodbenicam te konvencije.
7. Člani odbora se izvolijo za štiri leta. Ponovno so lahko izvoljeni samo enkrat. Mandat šestih članov, izvoljenih na prvih volitvah, traja dve leti; na zasedanju iz petega odstavka tega člena predsedujoči z žrebom izbere teh šest članov takoj po prvih volitvah.
8. Šest dodatnih članov odbora je izvoljenih na rednih volitvah v skladu z ustreznimi določbami tega člena.
9. Če član odbora umre ali odstopi ali izjavi, da zaradi katerega drugega razloga ne more več opravljati svojih nalog, država pogodbenica, ki ga je predlagala, imenuje za preostali mandat drugega ustrezno usposobljenega strokovnjaka, ki izpolnjuje zahteve iz ustreznih določb tega člena.
10. Odbor sprejme svoj poslovnik.
11. Generalni sekretar Združenih narodov zagotovi potrebno osebje in odboru omogoča, da učinkovito opravlja naloge iz te konvencije, ter skliče prvi sestanek odbora.
12. Z odobritvijo Generalne skupščine prejemajo člani odbora, ustanovljenega po tej konvenciji, nagrade iz sredstev Združenih narodov po določenih in pod pogoji, ki jih skupščina lahko določi glede na pomembnost nalog odbora.
13. Člani odbora so upravičeni do ugodnosti, privilegijev in imunitet strokovnjakov na misiji Združenih narodov, kakor je določeno v ustreznih odstavkih Konvencije o privilegijih in imunitetah Združenih narodov.

35. člen **Poročila držav pogodbenic**

1. Dve leti po začetku veljavnosti konvencije država pogodbenica prek generalnega sekretarja Združenih narodov odboru predloži izčrpno poročilo o ukrepih, ki jih je sprejela za izpolnjevanje obveznosti iz te konvencije, in o doseženem napredku.
2. Nato države pogodbenice predložijo poročila najmanj vsaka štiri leta in tudi, kadar odbor tako zahteva.

3. Odbor določi smernice, ki se nanašajo na vsebino poročil.

4. Državi pogodbenici, ki je odboru predložila izčrpno začetno poročilo, v poznejših poročilih ni treba ponovno navajati že danih informacij. Države pogodbenice so pozvane, da poročila sestavijo javno in pregledno ob ustreznem upoštevanju tretjega odstavka 4. člena te konvencije.

5. Države pogodbenice lahko v poročilih navedejo dejavnike in težave, ki vplivajo na stopnjo izpolnjevanja obveznosti iz te konvencije.

36. člen

Obravnavanje poročil

1. Odbor obravnava vsako poročilo in po svoji presoji pripravi ustrezne predloge in splošna priporočila ter jih pošlje državi pogodbenici. Država pogodbenica lahko pošlje odboru v odgovoru informacije po lastni izbiri. Odbor lahko od držav pogodbenic zahteva nadaljnje informacije o izvajanju te konvencije.

2. Če država pogodbenica močno zamuja s predložitvijo poročila, jo odbor lahko uradno obvesti, da je treba preveriti izvajanje konvencije na podlagi zanesljivih informacij, ki so odboru na razpolago, če tri mesece po uradnem obvestilu država pogodbenica še vedno ne predloži ustreznega poročila. Odbor povabi državo pogodbenico k sodelovanju pri takem pregledu. Če država pogodbenica odgovori s predložitvijo ustreznega poročila, se uporabi prvi odstavek tega člena.

3. Generalni sekretar Združenih narodov poskrbi, da so poročila na razpolago vsem državam pogodbenicam.

4. Države pogodbenice poskrbijo, da so poročila v njihovih državah javnosti široko dostopna in omogočajo dajanje predlogov in splošnih priporočil v zvezi z njimi.

5. Odbor po svoji presoji pošilja poročila držav pogodbenic posebnim agencijam, skladom in programom Združenih narodov in drugim pristojnim organom, da obravnavajo v poročilu navedeno zahtevo ali potrebo po strokovnem nasvetu ali pomoči ter morebitne pripombe in priporočila odbora v zvezi s temi zahtevami ali navedbami.

37. člen

Sodelovanje med državami pogodbenicami in odborom

1. Vse države pogodbenice sodelujejo z odborom in pomagajo njegovim članom pri izpolnjevanju nalog in pooblastil.

2. V odnosih z državami pogodbenicami odbor natančno preuči načine in sredstva za povečevanje zmogljivosti v državah za izvajanje te konvencije, tudi z mednarodnim sodelovanjem.

38. člen

Razmerje odbora do drugih organov

Da bi podprle učinkovito izvajanje te konvencije in spodbudile mednarodno sodelovanje na področju, ki ga zajema:

a) imajo specializirane agencije in drugi organi Združenih narodov pravico biti zastopani pri obravnavanju izvajanja tistih določb te konvencije, ki spadajo med njihove naloge in pristojnosti. Odbor lahko po svoji presoji pozove specializirane agencije in druge pristojne

organe, da dajo strokovne nasvete o izvajanju konvencije na področjih, ki spadajo med njihove naloge in pristojnosti. Odbor lahko pozove specializirane agencije in druge organe Združenih narodov, da predložijo poročila o izvajanju konvencije na področjih, ki spadajo med njihove dejavnosti;

b) pri opravljanju svojih nalog in pooblastil se odbor po potrebi posvetuje z drugimi organi, ustanovljenimi v skladu z mednarodnimi pogodbami o človekovih pravicah, da se zagotovi usklajenost smernic, predlogov in splošnih priporočil poročanja ter preprečita podvajanje in prekrivanje pri opravljanju njihovih nalog.

39. člen

Poročilo odbora

Odbor vsaki dve leti poroča Generalni skupščini ter Ekonomskemu in socialnemu svetu o svojih dejavnostih, pošilja svoje predloge in splošna priporočila na podlagi poročil, ki jih je pregledal, in informacij, ki jih je prejel od držav pogodbenic. Ti predlogi in splošna priporočila se vključijo v poročilo odbora skupaj z morebitnimi pripombami držav pogodbenic.

40. člen

Konferenca držav pogodbenic

1. Države pogodbenice se redno sestajajo na konferenci držav pogodbenic in obravnavajo vse zadeve v zvezi z izvajanjem te konvencije.

2. Generalni sekretar Združenih narodov skliče konferenco držav pogodbenic najpozneje šest mesecev po začetku veljavnosti te konvencije. Vsako naslednje zasedanje skliče vsaki dve leti ali po odločitvi konference držav pogodbenic.

41. člen

Depozitar

Depozitar te konvencije je generalni sekretar Združenih narodov.

42. člen

Podpis

Ta konvencija je na voljo za podpis vsem državam in regionalnim organizacijam za povezovanje na sedežu Združenih narodov v New Yorku od 30. marca 2007 dalje.

43. člen

Soglasje o tem, da je konvencija zavezujoča

Države podpisnice konvencijo ratificirajo, regionalne organizacije za povezovanje podpisnice pa uradno potrdijo. H konvenciji lahko pristopi katera koli država ali regionalna organizacija za povezovanje, ki je ni podpisala.

44. člen

Regionalne organizacije za povezovanje

1. "Regionalna organizacija za povezovanje" je organizacija, ki jo ustanovijo neodvisne države določene regije in nanjo prenesejo pristojnosti glede zadev, ki jih ureja konvencija. Te organizacije v listinah o uradni potrditvi ali pristopu opredelijo svoje pristojnosti glede zadev, ki jih ureja konvencija. O morebitnih poznejših bistvenih spremembah obsega svojih pristojnosti obvestijo depozitarja.

2. Sklicevanje na "države pogodbenice" v tej konvenciji velja tudi za navedene organizacije v mejah njihovih pristojnosti.

3. Listine, ki jih deponirajo regionalne organizacije za povezovanje, ne veljajo za namene prvega odstavka 45. člena ter drugega in tretjega odstavka 47. člena.

4. Regionalne organizacije za povezovanje lahko pri zadevah v svoji pristojnosti uresničujejo pravico do glasovanja na konferencah držav pogodbenic, pri čemer je število glasov enako številu njihovih držav članic, ki so pogodbenice te konvencije. Organizacije ne morejo uresničevati pravice do glasovanja, če jo katera koli njena država članica uresničuje sama, in obratno.

45. člen

Začetek veljavnosti

1. Ta konvencija začne veljati trideseti dan po deponiranju dvajsete listine o ratifikaciji ali pristopu.

2. Za vsako državo ali regionalno organizacijo za povezovanje, ki ratificira, uradno potrdi ali pristopi h konvenciji po deponiranju dvajsete listine, začne konvencija veljati trideseti dan po deponiranju njene listine.

46. člen

Pridržki

1. Pridržki, ki so nezdržljivi z vsebino in namenom konvencije, niso dovoljeni.

2. Pridržke je mogoče kadar koli umakniti.

47. člen

Spremembe

1. Vsaka država pogodbenica lahko predlaga spremembo te konvencije in jo predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar pošlje predlagane spremembe državam pogodbenicam in jih pozove, da ga obvestijo, ali podpirajo konferenco držav pogodbenic zaradi obravnavanja predlogov in odločanja o njih. Če se v štirih mesecih od dne pošiljanja vsaj tretjina držav pogodbenic izreče za konferenco, jo generalni sekretar skliče pod pokroviteljstvom Združenih narodov. Vsako spremembo, sprejeto z dvotretjinsko večino prisotnih in glasujočih držav pogodbenic, generalni sekretar predloži v potrditev Generalni skupščini in nato vsem državam pogodbenicam v sprejetje.

2. Sprememba, sprejeta in potrjena v skladu s prvim odstavkom tega člena, začne veljati trideseti dan po dnevu, ko sta dve tretjini držav pogodbenic na dan sprejetja spremembe deponirali svoje listine o sprejetju. Nato začne sprememba za katero koli državo pogodbenico veljati trideseti dan po dnevu, ko je deponirala svojo listino o sprejetju. Sprememba je zavezujoča samo za tiste države pogodbenice, ki so jo sprejele.

3. Če konferenca držav pogodbenic soglasno odloči, začne sprememba, sprejeta in potrjena v skladu s prvim odstavkom, ki se nanaša izključno na 34., 38., 39. in 40. člen, veljati trideseti dan po dnevu, ko sta dve tretjini držav pogodbenic na dan sprejetja spremembe deponirali svoje listine o sprejetju.

48. člen
Odpoved

Vsaka država pogodbenica lahko odpove to konvencijo s pisnim obvestilom generalnemu sekretarju Združenih narodov. Odpoved začne veljati eno leto po dnevu, ko je generalni sekretar prejel uradno obvestilo.

49. člen
Dostopna oblika zapisa

Besedilo te konvencije je na voljo v dostopnih oblikah zapisa.

50. člen
Verodostojna besedila

Besedila te konvencije v angleškem, arabskem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem jeziku so enako verodostojna.

V potrditev tega so podpisani, ki so jih za to pravilno pooblastile njihove vlade, podpisali to konvencijo.

Izbirni protokol h Konvenciji o pravicah invalidov

Države pogodbenice tega protokola so se dogovorile:

1. člen

1. Država pogodbenica tega protokola ("država pogodbenica") priznava Odboru za pravice invalidov ("odbor") pristojnost, da sprejema in obravnava sporočila posameznikov ali posameznih skupin, ki so poslana v njihovem imenu, v katerih trdijo, da so žrtve, ker država pogodbenica krši določbe konvencije.

2. Odbor ne sprejema sporočil, ki se nanašajo na državo pogodbenico konvencije, ki ni pogodbenica tega protokola.

2. člen

Odbor šteje sporočilo za nedopustno, kadar:

a) je anonimno;

b) pomeni zlorabo pravice do predložitve takega sporočila ali ni združljivo z določbami te konvencije;

c) je odbor enako zadevo že preučil ali se je ali se preučuje v drugem postopku mednarodne preiskave ali reševanja;

d) še niso bila izčrpana vsa razpoložljiva domača pravna sredstva. To ne velja, kadar je uporaba pravnih sredstev nerazumno dolgotrajna ali verjetno ne bo prinesla učinkovite rešitve;

e) kadar je sporočilo očitno neutemeljeno ali ni dovolj utemeljeno ali kadar

f) so dejstva, na katera se nanaša sporočilo, nastala pred začetkom veljavnosti protokola za državo pogodbenico, razen če so se po tem datumu nadaljevala.

3. člen

Ob upoštevanju 2. člena tega protokola odbor o vsakem sporočilu, ki mu je predloženo zaupno, obvesti državo pogodbenico. Država sprejemnica v šestih mesecih odboru predloži pisne obrazložitve ali pojasnila o zadevi ter morebitna pravna sredstva, ki jih je morda že uporabila.

4. člen

1. Po prejemu sporočila in pred odločitvijo o vsebini zadeve lahko odbor državi pogodbenici pošlje v nujno obravnavo zahtevo, da sprejmečasne ukrepe, potrebne za preprečitev nepopravljive škode, ki bi jo utrpela žrtev ali žrtve domnevne kršitve.

2. Kadar odbor ravna po prvem odstavku tega člena, to še ni odločitev o dopustnosti ali o vsebini sporočila.

5. člen

Odbor obravnava sporočila iz tega protokola na zaprtih zasedanjih. Po obravnavi sporočila odbor pošlje svoje morebitne predloge in priporočila državi pogodbenici in pošiljatelju sporočila.

6. člen

1. Če odbor prejme zanesljive informacije, da država pogodbenica hudo ali sistematično krši pravice iz konvencije, to državo pozove k sodelovanju pri preučitvi informacije in v ta namen predloži pripombe v zvezi s temi informacijami.

2. Ob upoštevanju pripomb, ki jih pošlje država pogodbenica, in vseh drugih zanesljivih informacij, ki so odboru na voljo, ta lahko imenuje enega ali več svojih članov, da opravijo preiskavo in nemudoma poročajo odboru. Kadar je to utemeljeno in s soglasjem države pogodbenice lahko preiskava vključuje tudi obisk na njenem ozemlju.

3. Odbor obravnava ugotovitve preiskave in jih skupaj z morebitnimi pripombami in priporočili pošlje državi pogodbenici.

4. Država pogodbenica predloži svoje pripombe odboru v šestih mesecih po prejemu poslanih ugotovitev, pripomb in priporočil.

5. Preiskava je zaupna in sodelovanje države pogodbenice je zaželeno v vseh fazah postopka.

7. člen

1. Odbor lahko pozove državo pogodbenico, da v svoje poročilo iz 35. člena konvencije vključi podatke o vseh ukrepih, ki jih je sprejela po preiskavi v skladu s 6. členom tega protokola.

2. Po poteku šestmesečnega obdobja iz četrtega odstavka 6. člena odbor lahko po potrebi pozove državo pogodbenico, da ga obvesti o ukrepih, sprejetih po preiskavi.

8. člen

Država pogodbenica lahko ob podpisu ali ratifikaciji tega protokola ali pristopu k njemu izjavi, da ne priznava pristojnosti odbora iz 6. in 7. člena.

9. člen

Depozitar tega protokola je generalni sekretar Združenih narodov.

10. člen

Ta protokol je na voljo za podpis vsem državam in regionalnim organizacijam za povezovanje, ki so podpisnice konvencije, na sedežu Združenih narodov v New Yorku od 30. marca 2007 dalje.

11. člen

Ta protokol ratificirajo države podpisnice protokola, ki so že ratificirale konvencijo ali pristopile k njej. Regionalne organizacije za povezovanje, ki so podpisnice tega protokola in so že uradno potrdile konvencijo ali pristopile k njej, ga uradno potrdijo. K protokolu lahko

pristopi država ali regionalna organizacija za povezovanje, ki je uradno potrdila konvencijo ali pristopila k njej, in ni podpisala protokola.

12. člen

1. "Regionalna organizacija za povezovanje" je organizacija, ki jo ustanovijo neodvisne države določene regije in nanjo prenesejo pristojnosti glede zadev, ki jih urejata konvencija in protokol. Te organizacije v listinah o uradni potrditvi ali pristopu opredelijo svoje pristojnosti glede zadev, ki jih urejata konvencija in protokol. O morebitnih poznejših bistvenih spremembah obsega svojih pristojnosti obvestijo depozitarja.

2. Sklicevanje na "države pogodbenice" v tem protokolu velja tudi za navedene organizacije v mejah njihovih pristojnosti.

3. Listine, ki jih deponirajo regionalne organizacije za povezovanje, ne veljajo za namene prvega odstavka 13. člena in drugega odstavka 15. člena.

4. Regionalne organizacije za povezovanje lahko pri zadevah v svoji pristojnosti uresničujejo pravico do glasovanja na zasedanjih držav pogodbenic, pri čemer je število glasov enako številu njihovih držav članic, ki so pogodbenice tega protokola. Organizacije ne morejo uresničevati pravice do glasovanja, če jo katera koli njena država članica uresničuje sama, in obratno.

13. člen

1. Glede na začetek veljavnosti konvencije začne protokol veljati trideseti dan po deponiranju desete listine o ratifikaciji ali pristopu.

2. Za vsako državo ali regionalno organizacijo za povezovanje, ki ratificira, uradno potrdi ali pristopi k protokolu po deponiranju desete listine, začne protokol veljati trideseti dan po deponiranju njene listine.

14. člen

1. Pridržki, ki so nezdržljivi z vsebino ali namenom protokola, niso dovoljeni.

2. Pridržke je mogoče kadar koli umakniti.

15. člen

1. Vsaka država pogodbenica lahko predlaga spremembo tega protokola in jo predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar pošlje predlagane spremembe državam pogodbenicam in jih pozove, da ga obvestijo, ali podpirajo sestanek držav pogodbenic zaradi obravnavanja predlogov in odločanja o njih. Če se v štirih mesecih od dne pošiljanja vsaj tretjina držav pogodbenic izreče za sestanek, ga generalni sekretar skliče pod pokroviteljstvom Združenih narodov. Vsako spremembo, sprejeto z dvotretjinsko večino prisotnih in glasujočih držav pogodbenic, generalni sekretar predloži v potrditev Generalni skupščini in nato vsem državam pogodbenicam v sprejetje.

2. Sprememba, sprejeta in potrjena v skladu s prvim odstavkom tega člena, začne veljati trideseti dan po dnevu, ko sta dve tretjini držav pogodbenic na dan sprejetja spremembe deponirali svoje listine o sprejetju. Nato začne sprememba za katero koli državo pogodbenico veljati trideseti dan po dnevu, ko je deponirala svojo listino o sprejetju. Sprememba je zavezujoča samo za tiste države pogodbenice, ki so jo sprejele.

16. člen

Vsaka država pogodbenica lahko odpove ta protokol s pisnim obvestilom generalnemu sekretarju Združenih narodov. Odpoved začne veljati eno leto po dnevu, ko je generalni sekretar prejel uradno obvestilo.

17. člen

Besedilo tega protokola je na voljo v dostopnih oblikah zapisa.

18. člen

Besedila tega protokola v angleškem, arabskem, francoskem, kitajskem, ruskem in španskem jeziku so enako verodostojna.

V potrditev tega so podpisani, ki so jih za to pravilno pooblastile njihove vlade, podpisali ta protokol.